

คำร้องขอจัดการมรดกของผู้ตาย

Petition for Deceased's Succession

รุจินันท์ วาธีวัฒนารัตน์¹

บทคัดย่อ

การร้องจัดการมรดกของผู้ตาย เป็นกรณีที่ทายาทที่มีสิทธิรับมรดกหรือผู้ที่มีความเกี่ยวพันกับผู้ตายหรือพนักงานอัยการซึ่งได้รับคำร้องขอจากทายาทโดยธรรมหรือทายาทโดยพินัยกรรมยื่นคำร้องต่อศาลที่ผู้ตายมีภูมิลำเนาอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอคำร้องต่อศาลที่ทรัพย์สินมรดกอยู่ในเขตศาล ผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย เช่น สามีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยกฎหมาย มารดาร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของบุตรหรือบุตรร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของมารดา บุตรนอกกฎหมายที่บิดาให้การรับรองแล้วก็ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของบิดาได้ เป็นต้น นอกจากนี้ทายาทอาจมอบอำนาจให้ผู้รับมอบอำนาจยื่นคำร้องขอให้ตั้งผู้รับมอบอำนาจเป็นผู้จัดการมรดกได้ การยื่นคำร้องขอจัดการมรดกทายาทหรือผู้เกี่ยวข้องอาจดำเนินการด้วยตนเอง ว่าจ้างทนายหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการให้ เช่น สำนักงานอัยการ เอกสารที่ต้องใช้ในการยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดก ได้แก่ ใบมรณบัตรของเจ้ามรดก เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับเจ้ามรดก เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน ทรัพย์สินต่างๆ ที่ปรากฏชื่อของเจ้ามรดก เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ คู่มือรถยนต์ รายการสมุดบัญชีคู่ฝากของธนาคาร เอกสารเกี่ยวกับผู้ร้อง เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน ในส่วนของผู้ร้องต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถตามกฎหมาย บรรลุนิติภาวะแล้วไม่ว่าจะอายุครบ 20 ปีหรือบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส ไม่เป็นบุคคลวิกลจริต ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ผู้ยื่นคำร้องต้องจัดทำบัญชีเครือญาติของเจ้ามรดกและหนังสือให้ความยินยอมของทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกในการแสดงความยินยอมให้ผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดก เมื่อเตรียมเอกสารดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว ผู้ร้องต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าผู้ร้องมีความเกี่ยวพันอย่างไรทางกฎหมายกับเจ้ามรดก เช่น ผู้ร้องเป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก เจ้ามรดกเป็นอะไรตาย เจ้ามรดกมีทรัพย์สินอะไรบ้างและผู้ร้องมีความประสงค์จะเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายโดยทายาทอื่นให้ความยินยอมเรียบร้อยแล้ว และต้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย เมื่อศาลมีคำสั่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกแล้วผู้จัดการมรดกต้องนำทรัพย์สินมรดกที่ไปแบ่งให้กับทายาทตามส่วนแบ่งมรดกต่อไปตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

¹ อาจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

คำสำคัญ: คำร้อง, การจัดการมรดก, คดีมรดก, ผู้ตาย

Abstract

Petition for deceased's succession, is the case that heir who has rights to receive inheritance or any one that has the relationship with the deceased, or prosecutor who has been petitioned by the rightful heirs or become heirs by the deceased's will petitioned to the local Court while the deceased was deceasing. In case that the de cu jus has no domicile in the kingdom, petition to the Court that the inheritance is in the jurisdiction of the deceased's executor of will, for example, husband petitions to be wife's executor of will rightfully and wrongfully, mother petitions to be child's executor of will, child petitions to be mother's executor of will, illegitimate child that father has already certified the petitions has petitioned to be father's executor of will. Besides this, heirs are able to authorize authorized person to petition to appoint authorized person to be executor of will or other related persons are able to process by themselves. Hiring for lawyer or request for assistance from the government units, such as from the Office of The Attorney General. Required documents to petition to Court as executor of will are the de cu jus' death certificate with other documents that related to the de cu jus, for example, house registration, citizen I.D. card, various properties that have de cu jus's name on it, such as, title deed to a piece of land, certificate of utilization, car ownership booklet, bank's account book and petitioner's documents, such as house registration, citizen I.D. card. Petitioner must be competence in accordance with laws, such as reach the legal age (no matter complete the age of 20 or become of age by marriage), not insane, do not be incompetent person or bankruptcy. Petitioner must list the de cu jus's relative names and letter of consent from the rightful heirs in order to agree to let the petitioner to be the executor of will. When the documents preparation are ready, petitioner must show the Court of how his lawful relationships are with the de cu jus, for example petitioner is the lawful wife of the de cu jus, how was the de cu jus died, what has the de cu jus owned in property and petitioner wishes to be the executor of will of the deceased that has already been consented by heirs. Then, request the Court to appoint the petitioner to become deceased's executor of will. When court ordered to appoint petitioner to become executor of

will, petitioner must share the inheritance with heirs in accordance with the sharing portion and the duration of times that the law has specified.

Keywords: Petition, Succession management, Succession case, death

คดีมรดก

คดีมรดก เป็นคดีที่มีบุคคลยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือบุคคลหลายคนเป็นผู้จัดการมรดกเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ซึ่งทรัพย์สินสมบัติของเจ้ามรดกจะตกเป็นของทายาททันทีและรวมถึงหนี้สินและความรับผิดชอบที่ตกทอดมาถึงทายาทเหมือนกัน แต่เป็นการรับผิดชอบในฐานะทายาทเท่านั้นมิใช่รับผิดชอบในฐานะส่วนตัว ในศาลยุติธรรมบางแห่งคดีที่มีการฟ้องร้องในคดีแพ่งพบว่า อันดับที่ 1 เป็นเรื่องขอจัดการมรดกมีมากถึง 62,416 คดี (สถิติคดีของสำนักงานศาลยุติธรรม ถนนรัชดาภิเษก ปี 2552) และในปีต่อๆ มาคดีมรดกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เครื่องมือสำคัญในการลดปริมาณคดีคือการจัดไกล่เกลี่ยประนอมยอมความ หรือการนัดพิจารณาคดีในวันหยุดราชการ ดังนั้น เรื่องคดีมรดกจึงเป็นเรื่องที่ประชาชนให้ความสำคัญและยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเพราะ เจ้ามรดกต้องถึงแก่ความตายตามกฎหมายเกณฑ์ของธรรมชาติ เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายต้องมีการจัดการมรดกตามกฎหมาย ดังนั้นหากมีการศึกษาบทความเกี่ยวกับคดีมรดกจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนบทความได้แบ่งหัวข้อการศึกษาดังต่อไปนี้

1. กองมรดก

ประการที่หนึ่งเบื้องต้นต้องทำความรู้จักกับกองมรดกก่อนว่า มรดกของผู้ตายคืออะไรบ้าง มรดก หมายความว่า สิ่งที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษหรือที่สืบทอดมาแต่บรรพกาล; (กฎ) ทรัพย์สินทุกชนิด ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ ของผู้ตาย เว้นแต่ตามกฎหมายหรือโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย เรียกรวมๆ ว่า กองมรดก (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542) มรดกของผู้ตายมีความหมายที่กว้างกว่าทรัพย์สินตามความเข้าใจของบุคคลโดยทั่วไปเพราะมรดกรวมไปถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ของผู้ตายที่ถือเป็นภาระหนี้แก่ทายาทด้วย (สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่, มรดกทฤษฎี : 2557) จากนิยามศัพท์ดังกล่าวพิจารณาตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาฎีกากว่ามรดกคืออะไรบ้าง สิ่งที่เป็นมรดกประการแรกคือ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย คือ สิ่งของต่างๆ ของผู้ตาย เช่น ที่ดิน บ้าน รถยนต์ สร้อย แหวน เงิน ทอง ปิ่น เป็นต้น ทรัพย์สินนั้นต้องเป็นของผู้ตายระหว่างมีชีวิต เช่น เงินสะสมที่ทางราชการหักจากเงินเดือนของผู้ตายขณะมีชีวิต (คำพิพากษาฎีกาที่ 1953/2535) สิทธิตามคำพิพากษาเกี่ยวกับทรัพย์สิน (คำพิพากษาฎีกาที่ 7929/2544) แต่ถ้าทรัพย์สินนั้นไม่เป็นของผู้ตายย่อมไม่เป็นมรดก (คำพิพากษาฎีกาที่ 584/2535) เช่น เงินฉาบปนกิจสงเคราะห์ เงินชดเชยที่ผู้ตายมีสิทธิได้รับเนื่องจากความตาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 4714/2542) สิทธิในการรับเงินประกันชีวิต (คำพิพากษาฎีกาที่ 4715/2542)

ดอกผลของทรัพย์มรดกที่เกิดภายหลังเจ้ามรดกตายก็ไม่ถือว่าเป็นมรดก (คำพิพากษาฎีกาที่ 3776/2545)

ประการที่สองสิทธิและหน้าที่ของคนตาย สิทธิและหน้าที่ต่างๆ อาจตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาทได้ แต่ถ้าสิทธิและหน้าที่ซึ่งเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายไม่เป็นมรดก เช่น สิทธิในการประกอบอาชีพ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2026/2526) สิทธิตามสัญญาเช่าอาคารพาณิชย์ไม่เป็นมรดก (คำพิพากษาฎีกาที่ 1008/2537) แต่ถ้าทรัพย์สินดังกล่าวมีผู้เช่าหลายคน เมื่อผู้เช่าคนหนึ่งตาย ถือว่าสิทธิการเช่าของผู้ตายตกทอดไปยังทายาทได้ (วิเชียร, ดิเรกอุดมศักดิ์, แพ่งพิสดาร เล่ม 4 : 2546) สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อถือเป็นมรดกได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 8475/2540) สิทธิในการเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนไม่เป็นมรดก (คำพิพากษาฎีกาที่ 191/2501) แต่ถ้าสิทธิในบริษัทจำกัดตกทอดไปยังทายาทได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 310/2510 (ประชุมใหญ่))

ประการที่สามความรับผิดชอบของผู้ตาย เช่น ความรับผิดชอบในกรณีที่ไม่กระทำละเมิดผู้อื่น ผู้ตายถูกฟ้องให้ชำระค่าเสียหายซึ่งเจ้ามรดกเป็นหนี้ ทายาทรับมรดกไปแล้วต้องรับไปทั้งสิ้นสิทธิเกี่ยวกับมรดกและหน้าที่ที่ต้องเสียภาษีอันเป็นความรับผิดชอบของผู้ตายด้วยแต่ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์มรดกที่ทายาทได้รับจากกองมรดกของผู้ตาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 5279/2548)

2. ผู้มีสิทธิได้รับมรดก

ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกมีทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม ทายาทโดยธรรมเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ซึ่งบัญญัติว่า “ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรคสอง แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ (1) ผู้สืบสันดาน (2) บิดามารดา (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน (4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน (5) ปู่ ย่า ตา ยาย (6) ลุง ป้า น้า อา” ทายาทแต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้คือ ทายาทโดยธรรมลำดับต้นมีสิทธิได้รับมรดกก่อนทายาทโดยธรรมลำดับหลัง (พินัย ฦ นคร,คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก : 2556) กฎหมายไม่ได้กำหนดให้คู่สมรสเป็นทายาทโดยธรรมไว้ ซึ่งคู่สมรสถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมภายใต้บังคับของมาตรา 1635 คู่สมรสมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร

ทายาทของผู้ตายที่มีสิทธิตามกฎหมาย คือ กฎหมายกำหนดไว้ว่าบุคคลใดบ้างที่มีสิทธิ เช่น บุตรของผู้ตายหรือเรียกว่าผู้สืบสันดานของผู้ตาย บิดามารดาของผู้ตาย คู่สมรสของผู้ตาย ทายาทเหล่านี้เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายมีสิทธิได้รับมรดกทันที ทายาทประเภทนี้เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” พิจารณาตามลำดับของทายาทได้ดังนี้ ผู้สืบสันดาน คือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ในส่วนของผู้สืบสันดานนี้เฉพาะผู้สืบสันดานชั้นลูกเท่านั้นมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก ส่วนชั้นหลาน เหลน มีเพียงสิทธิรับมรดกแทนที่

ทายาทอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม คือ เป็นเรื่องที่ผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ซึ่งอาจไม่ใช่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629

ก็ได้ พินัยกรรมคือ คำสั่งสุดท้ายก่อนตายยกทรัพย์สินสิทธิต่างๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของตนหรือแบ่งทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้รับพินัยกรรมตามที่ระบุไว้ หรือวางข้อกำหนดเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนอันจะให้ให้มีผลเมื่อตนตายแล้ว หรือในกรณีอื่นๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายอันจะให้ให้มีผลเมื่อตนตายแล้ว (สหส สิ่งหวิริยะ,พินัยกรรม : 2547)

3. ทายาทและคุณสมบัติของทายาท

ทายาทในการรับมรดกต้องมีสภาพบุคคลหรือมีสิทธิได้ตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งตามมาตรา 1604 บัญญัติไว้ว่า บุคคลธรรมดาที่จะเป็นทายาทรับมรดกได้ก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายนี้ในเวลาที่เขาถึงแก่ความตาย ซึ่งหมายความว่าบุคคลธรรมดาที่จะมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายต้องมีสภาพบุคคล และตามมาตรา 1604 วรรคสองบัญญัติว่า เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้ถือว่าเด็กที่เกิดที่เขามารอดอยู่ภายในสามร้อยสิบวันนับแต่เวลาที่เขามารอดถึงแก่ความตายนั้น เป็นทารกในครรภ์มารดาอยู่ในเวลาที่เขามารอดถึงแก่ความตาย หมายความว่า ทารกในครรภ์มารดาที่เกิดมาภายใน 310 วันนับแต่บิดาถึงแก่ความตายมีสิทธิรับมรดกของบิดาได้ สำหรับผู้รับพินัยกรรมซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา ความสามารถของผู้รับพินัยกรรมพิจารณาแต่ในเวลาที่เขาทำพินัยกรรมตายเท่านั้น ดังนั้นผู้รับพินัยกรรมซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาต้องมีสภาพบุคคลหรือมีความสามารถตามประมวลกฎหมายแพ่งด้วย มาตรา 1604 ใช้บังคับเฉพาะทายาทที่เป็นบุคคลธรรมดา ส่วนผู้รับพินัยกรรมที่เป็นนิติบุคคลไม่อยู่ในมาตรานี้ (อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง,คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก : 2550)

4. สิทธิและส่วนแบ่งของทายาทโดยธรรม

ทายาทโดยธรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ทายาทที่เป็นญาติกับทายาทที่เป็นคู่สมรส ได้แก่ ผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งทายาทที่เป็นญาติของเจ้ามรดกตาม มาตรา 1629 (1) ถึง (6) มีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังตามลำดับที่จัดไว้ ถ้าทายาทในลำดับก่อนยังมีชีวิต หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขยายสาย ทายาทในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิรับมรดก เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1630 วรรคแรก แต่มีข้อยกเว้นเฉพาะระหว่างทายาทลำดับ (1) กับ (2) คือ ถ้าเจ้ามรดกมีทั้งทายาทลำดับ (1) และ (2) ที่ยังมีชีวิตหรือแม้ทายาทลำดับ (1) ตายไปแล้วแต่มีผู้รับมรดกแทนที่ ทายาทลำดับ (2) ที่ยังมีชีวิตก็มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งกับกับทายาทลำดับที่ (1) เหมือนดังว่าทายาทลำดับ (2) แต่ละคนเป็นบุตรของเจ้ามรดก ทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันมีหลายคน แต่ละคนมีสิทธิที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่าๆ กัน ถ้ามีเพียงคนเดียว มรดกจะตกแก่คนนั้นทั้งหมด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1633

สิทธิและส่วนแบ่งของในการรับมรดกแทนที่ ผู้สืบสันดานที่เข้ารับมรดกแทนที่ทายาท ถ้ามีหลายชั้น เช่น ทายาทถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกที่มีทั้งบุตร หลานและเหลน บุตรซึ่งเป็นญาติชั้นสนิทที่สุดของทายาทเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานชั้นถัดไปจะรับมรดกได้ก็ต่อเมื่อใช้สิทธิการรับมรดกแทนที่กันเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1634 (1)

สิทธิและส่วนแบ่งของทายาทประเภทคู่สมรส ซึ่งคู่สมรสของผู้ตายมีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับทายาทที่เป็นญาติของเจ้ามรดกทุกลำดับ สิทธิและส่วนแบ่งของคู่สมรสสรุปได้ดังนี้ ประการที่ 1 ถ้ามีทายาทชั้นผู้สืบสันดาน ซึ่งมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่มีชีวิตมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งเสมือนว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร ประการที่ 2 ถ้ามีทายาทชั้นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนหรือไม่มีทายาทชั้นผู้สืบสันดาน แต่มีทายาทลำดับบิดามารดา แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตมีสิทธิได้รับมรดกกึ่งหนึ่ง ประการที่ 3 ถ้ามีทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน หรือลุง ป้า น้า อา ที่มีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือมีทายาทปู่ ย่า ตา ยาย คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับสองส่วนในสามส่วน ประการที่ 4 ถ้าเจ้ามรดกตายโดยไม่มีทายาทที่เป็นญาติ ดังนี้ ผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา คู่สมรสที่ยังมีชีวิตมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด (เพียบ หุตางกูร,คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก : 2545)

5. อายุความฟ้องคดีมรดก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1745 วรรคแรกบัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ฟ้องคดีมรดกเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย หรือนับแต่เมื่อทายาทโดยธรรมได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก” หมายความว่า ห้ามมิให้ทายาทโดยธรรมซึ่งมีสิทธิรับมรดกฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องมรดก เมื่อพ้น 1 ปีนับแต่วันที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือนับแต่วันที่ทายาทผู้นั้นได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

ในส่วนของพินัยกรรมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1745 วรรคสองบัญญัติไว้ว่า “คดีฟ้องเรียกตามข้อกำหนดพินัยกรรม มิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อผู้รับพินัยกรรมได้รู้หรือควรรู้ถึงสิทธิซึ่งตนมีอยู่ตามพินัยกรรม หมายความว่า การฟ้องคดีเพื่อเรียกมรดกตามข้อกำหนดของพินัยกรรม ผู้รับพินัยกรรมต้องฟ้องคดีภายใน 1 ปี นับแต่เมื่อผู้รับพินัยกรรมได้รู้หรือควรรู้ถึงสิทธิของตนมีอยู่ตามพินัยกรรมนั้น สิทธิของเจ้าหนี้ต้องพิจารณาตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1745 วรรคสามบัญญัติไว้ว่า “ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 193/27 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้อันมีต่อเจ้ามรดกมีกำหนดอายุความยาวกว่าหนึ่งปี มิให้เจ้าหนี้นั้นฟ้องร้องเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อเจ้าหนี้ได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก หมายความว่า เจ้าหนี้ที่มีสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ต่อเจ้ามรดก ต้องฟ้องคดีเรียกร้องให้ชำระหนี้จากกองมรดกภายใน 1 ปีนับแต่เมื่อเจ้าหนี้ได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดกเช่นกัน

อย่างไรก็ดี สิทธิในการเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ วรรคหนึ่งถึงสามกฎหมายบัญญัติไว้ว่าห้ามมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นกำหนด 10 ปีนับแต่เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย สำหรับทายาทที่ครอบครองทรัพย์สินมรดกที่ยังไม่ได้แบ่งกัน แม้ทายาทคนนั้นจะมาฟ้องขอแบ่งมรดกเกินกำหนดอายุความมรดกแล้ว ก็ฟ้องขอแบ่งได้ไม่ขาดอายุความมรดก (บุญเพราะ แสงเทียน,กฎหมายลักษณะมรดก : 2555)

6. คดีมรดก

คดีมรดกเป็นคำร้องฝ่ายเดียวเป็นการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ซึ่งบัญญัติว่า ในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องใช้สิทธิในทางศาลโดยขอให้ศาลสั่งการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ถ้ามีผู้ร้องคัดค้านก็อาจกลายเป็นคดีมีข้อพิพาทระหว่างผู้ร้องกับผู้คัดค้านได้ ในเรื่องจัดการมรดก คำร้องต้องมีความชัดเจนว่าเจ้ามรดกตายเมื่อใด มีทรัพย์สินสมบัติอย่างไร และผู้ร้องเกี่ยวข้องกับอย่างไรในทรัพย์สินมรดกหรือในตัวเจ้ามรดกนั้น เป็นทายาทโดยธรรมหรือเป็นทายาทโดยพินัยกรรม (มารุต บุณนาค,วิชาว่าความและมารยาททนายความ : 2551) เป็นการบรรยายว่ามีเหตุขัดข้องว่าผู้ร้องในฐานะทายาทไม่สามารถที่จะดำเนินการจัดการในเรื่องทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดก เพราะมีเหตุขัดข้องที่มีความจำเป็นให้ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกก่อน เช่น ไม่สามารถเบิกเงินจากธนาคารได้เพราะธนาคารไม่ยอมจ่ายจนกว่าศาลจะสั่งให้ใครเป็นผู้จัดการมรดก ไม่สามารถขายที่ดินได้เนื่องจากยังไม่มีเปลี่ยนชื่อเจ้ามรดก

การยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งเป็นผู้จัดการมรดก กล่าวโดยสรุป ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง มีดังต่อไปนี้ ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย ได้แก่ บิดามารดาของผู้ตาย บุตรของผู้ตาย หรือสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย หรือผู้มีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายตามพินัยกรรมที่ผู้ตายได้ทำไว้ก่อนตาย ผู้จัดการมรดกที่ผู้ตายตั้งไว้ตามพินัยกรรม ต้องมีการบรรยายฟ้องต้องบรรยายว่าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่บุคคลใดและตั้งใครเป็นผู้จัดการมรดกไว้พร้อมแนบพินัยกรรมประกอบการพิจารณาคดี พนักงานอัยการซึ่งได้รับคำร้องจากทายาทโดยธรรมหรือทายาทโดยพินัยกรรมหรือผู้มีส่วนได้เสียก็มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งเป็นผู้จัดการมรดกผู้มีสิทธิยื่นคำร้องรวมถึงบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดกของลูกหนี้ เช่น เจ้าหนี้ของเจ้ามรดก บุคคลผู้เป็นเจ้าของร่วมในทรัพย์สินกับผู้ตายซึ่งสามารถร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกได้เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่หาร่วมกันได้ ในการบรรยายฟ้องต้องบรรยายให้ศาลเห็นว่ามีทรัพย์สินใดที่ผู้ร้องกับเจ้ามรดกครอบครองร่วมกันพร้อมกับแนบเอกสารของทรัพย์สินที่อ้างประกอบการพิจารณาคดีด้วย สามีหรือภริยาที่มีได้จดทะเบียนสมรสกันย่อมร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกได้เฉพาะทรัพย์สินที่หาร่วมกัน (ภาสกร ญาณสุธี สารพัดคำร้อง สารพัดคำ : 2556) คดีที่มีการร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก เช่น สามีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย สามีบรรยายฟ้องความเป็นสามีภรรยา กับภริยาเจ้ามรดกกว่าจดทะเบียนสมรสกันที่ใด มีบุตรกี่คน บิดามารดาของภริยา ภริยา

เสียชีวิตเพราะเหตุใด ภริยามีทรัพย์สินอะไรบ้าง มีเหตุขัดข้องใดที่ต้องมาร้องขอให้ศาลตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดก และต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าผู้ร้องเป็นผู้ที่มีความสามารถเป็นผู้จัดการมรดกได้ เช่น ไม่เป็นบุคคลวิกลจริต ไม่เป็นคนไร้หรือเสมือนไร้ความสามารถ และไม่เป็นบุคคลล้มละลายและต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าผู้ร้องมีความประสงค์ที่จะเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายขอให้ศาลได้โปรดได้ส่วนแล้วมีคำสั่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกเพื่อที่จะได้นำมรดกมาแบ่งทายาทต่อไป ส่วนสามีที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับภริยาก็สามารถร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของภริยาที่ไม่จดทะเบียนสมรสกันได้เช่นกัน เช่น สามีภริยาอยู่กินกันมาถึง 16 ปี ไม่ได้จดทะเบียนสมรส เมื่อภริยาตาย โดยมีพี่สาวร่วมบิดาหนึ่งคน และพี่สาวร่วมบิดาร้องขอให้ศาลตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดก สามีจึงร้องคัดค้านและขอให้ตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกแต่เพียงผู้เดียว ศาลตั้งให้พี่สาวและสามีเป็นผู้จัดการมรดกร่วมกันได้ โดยถือว่าสามีที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสนั้นเป็นผู้มีส่วนได้เสีย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4209/2534) การบรรยายในคำฟ้องผู้เป็นสามีควรบรรยายว่าผู้ร้องกับผู้ตายเป็นสามีภริยากันมาตั้งแต่มีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบัน เช่น ผู้ร้องกับเจ้ามรดกเป็นสามีภริยากันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 แต่มิได้จดทะเบียนสมรสกัน เป็นต้น เป็นการยื่นคำร้องในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบรรยายเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ผู้ร้องต้องบรรยายว่าก่อนที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายได้ทำมาหากินร่วมกับผู้ร้องแล้วซื้อทรัพย์สินอะไรบ้าง บิดาหรือมารดาอาจร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของบุตร ซึ่งการบรรยายฟ้องก็บรรยายฟ้องตามความจริงว่าบุตรผู้ตายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาหรือมารดา หรือบุตรอาจร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของบิดาหรือมารดาแล้วแต่กรณี บุตรนอกกฎหมายที่บิดาให้การรับรองแล้ว สามารถร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของบิดาได้ ในการบรรยายฟ้องต้องบรรยายให้ศาลเห็นว่าบิดาได้แสดงออกอย่างหนึ่งอย่างใดว่าให้การรับรอง เช่น บิดาได้ให้การอุปการะเลี้ยงดู ยินยอมให้ใช้นามสกุล แจ้งเกิด ส่งเสียให้เรียนหนังสือ ประกาศให้บุคคลอื่นว่าเป็นบุตร ในกรณีนี้มารดาในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรอาจร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของบิดาที่ให้การรับรองบุตรแล้วได้ด้วย ซึ่งต้องบรรยายฟ้องว่ามารดาผู้ร้องได้อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาแต่ไม่จดทะเบียนสมรส มีบุตรด้วยกัน ซึ่งผู้ตายได้แจ้งการเกิดของบุตรต่อนายทะเบียน ยินยอมให้บุตรใช้นามสกุลของผู้ตาย และได้อุปการะเลี้ยงดูส่งเสียให้บุตรได้เรียนหนังสือ เป็นต้นกรณีพี่น้องอาจยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้ เช่น พี่ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของน้องร่วมบิดามารดาเดียวกันน้องร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของพี่ และมีกรณีที่น้องอาจร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของพี่ต่างมารดาหรือต่างบิดาได้ด้วย อย่างไรก็ตามบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายถึงแม้จะรับรองบุตรแล้วก็ไม่อาจทำให้บิดามีสิทธิรับมรดกของบุตรได้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1625/2550 บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก แม้ผู้ตายเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ก็ตาม แต่ผลของบทกฎหมายดังกล่าวเพียงแต่ให้ถือว่าบุตรผู้ตายเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิได้รับมรดกของบิดาเท่านั้น หากได้มีผลทำให้

บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายกลับเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิได้รับมรดกของบุตรผู้ตายในฐานะทายาทโดยธรรมไม่

การขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกมีกรณีที่ทายาทอาจมอบอำนาจให้ผู้รับมอบอำนาจยื่นคำร้องขอให้ตั้งผู้รับมอบอำนาจเป็นผู้จัดการมรดก กล่าวคือ ทายาทต้องทำหนังสือมอบอำนาจติดอากรแสตมป์มอบผู้รับมอบอำนาจยื่นคำร้องขอให้ตั้งผู้รับมอบอำนาจเป็นผู้จัดการมรดก ในการบรรยายคำฟ้องต้องบรรยายเรื่องการมอบอำนาจและเรียนให้ศาลทราบว่ามีผู้ร้องในฐานะทายาทโดยธรรมและมีสิทธิรับมรดกมีความประสงค์ที่จะขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้จัดการมรดกรายดังกล่าวด้วย

กรณีที่ศาลได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกแล้ว แต่ผู้จัดการมรดกไม่ได้ดำเนินการแบ่งปันทรัพย์มรดกแก่ทายาทภายในเวลาอันสมควร อาจเกิดกรณีที่มีการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งถอนผู้จัดการมรดก ซึ่งผู้ร้องคัดค้านต้องยื่นคำร้องเข้าไปในคดีเดิมคือคดีร้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดก ในการบรรยายฟ้องต้องบรรยายว่าเมื่อศาลมีคำสั่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกแล้ว ผู้ร้องไม่ได้ดำเนินการแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาทโดยธรรมภายในเวลาอันสมควร ผู้ร้องไม่มีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายอีกต่อไป และต้องบอกว่าผู้ร้องคัดค้านมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย ผู้ร้องคัดค้านต้องขอให้ศาลมีคำสั่งถอนผู้ร้องออกจากการเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย และมีคำสั่งตั้งผู้ร้องคัดค้านเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย สามीที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสสามารถยื่นคำร้องขอถอนผู้จัดการมรดกได้ ในเรื่องการถอนผู้จัดการมรดกนั้น สามीไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกและมีกรรมสิทธิ์รวมในทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน ถือว่าสามीของผู้ตายเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งถอนผู้จัดการมรดกได้ แต่การที่จะยื่นคำร้องขอถอนผู้จัดการมรดกนั้นจะต้องมีเหตุตามกฎหมายด้วย กล่าวคือผู้จัดการมรดกไม่กระทำการตามหน้าที่หรือมีเหตุอย่างอื่นที่สมควรจะถอนผู้จัดการมรดกได้ ส่วนการที่ผู้จัดการมรดกได้โอนที่ดินและเบิกถอนเงินฝากในธนาคารในบัญชีเงินฝากของเจ้ามรดกนั้น สามीในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเงินและที่ดินดังกล่าวด้วย การกระทำของผู้จัดการมรดกจึงเป็นการโต้แย้งสิทธิของสามी สามीก็ชอบที่จะฟ้องผู้จัดการมรดกเป็นอีกคดีอื่น เหตุผลและข้ออ้างของสามीจึงไม่ใช่เหตุที่ผู้จัดการมรดกทะเลาะไม่ทำหน้าที่ผู้จัดการมรดกและถอนผู้จัดการมรดกได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3724/2548) นอกจากผู้จัดการมรดกจะถูกถอนจากการเป็นผู้จัดการมรดกเพราะไม่นำทรัพย์สินมาแบ่งให้แก่ทายาทแล้ว หากผู้จัดการมรดกไม่จัดทำบัญชีทรัพย์มรดกภายในกำหนดเวลามรดกเพราะบัญชีทรัพย์มรดกเป็นสาระสำคัญในการแบ่งมรดก แม้คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ตั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายร่วมกันที่ยังไม่ถึงที่สุดเพราะผู้ร้องอุทธรณ์นั้น คำสั่งดังกล่าวก็ผูกพันผู้ร้องและผู้คัดค้านซึ่งเป็นคู่ความจนกว่าคำสั่งนั้นจะถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไข กลับหรือดเสีย หากผู้จัดการมรดกไม่จัดทำบัญชีทรัพย์มรดกภายในกำหนดเวลาและตามแบบที่กำหนดไว้ ศาลมีอำนาจถอนผู้จัดการมรดกได้ที่กฎหมายบัญญัติหน้าที่ผู้จัดการมรดกดังกล่าวก็เพราะว่าทรัพย์มรดกของผู้ตายมีอะไรบ้างนั้น

เป็นเรื่องสำคัญ บัญชีทรัพย์สินนั้นต้องทำต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ซึ่งต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในกองมรดกนั้นด้วย ดังนั้นจึงมีเหตุสมควรที่จะถอนผู้ร้องจากการเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 191/2541)

บรรณานุกรม

บุญเพราะ แสงเทียน. (มปป.). **กฎหมายลักษณะมรดก**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิทย์พัฒน์. หน้า 275.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

พินัย ฦ นคร. (2556). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน .หน้า 74.

เพียบ หุตางกูร. (มปป.). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด. หน้า 75.

ภาสกร ญาณสุธี. (มปป.). **สารพัตคำร้อง สารพัตคำฟ้อง**. กรุงเทพมหานคร : ร้านปณรัชช. หน้า 2

มารุต บุณนาค. (2551). **วิชาว่าความและมรรยาททนายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 124.

วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. (2546). **แพ่งพิสดาร เล่ม 4**. ฉบับปรับปรุง 2546. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดแสงจันทร์การพิมพ์. หน้า 205.

สหัส สิงหวิริยะ. (2547). **พินัยกรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ. หน้า 3.

สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. (2557). **มรดกทฤษฎีปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 3.

อัมพร ฦ ตะกั่วทุ่ง. (มปป.). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ. หน้า 32.